

Yerel Yönetimlerin Çocuklara Yönelik Hizmetleri: Çocuk Ombudsmanı İçin Bir Model Önerisi

Local Governments' Services to Children: A Proposal of A Model for Children Ombudsman

Arzu YILDIRIM

Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi

a.ucar@sirnak.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-8543-278X>

Makale Başvuru Tarihi : 12.01.2024

Makale Kabul Tarihi : 15.11.2024

Makale Türü : Araştırma Makalesi

**Anahtar
Kelimeler:**

*Çocuk, Yerel
Hizmetler, Kentsel
Politikalar,
Türkiye*

ÖZET

Kentsel politikaların belirlenmesi aşamasında bütün paydaşların düşünülmesi önemlidir. Ülkelerin geleceğini belirleyecek olan çocuklar kentin önemli paydaşlarıdır. Çocukların diğer bireylerden farklı tutularak, zihinsel, psikolojik, sosyal ve kültürel bakımdan gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamaları bir nebze kentsel politikaları düzenleyen yerel otoritelere bağlı olduğu söylenebilir. Bu maksatla çalışmada kentsel politikaların çocuklara yönelik gerçekleştirilen düzenlemeler incelenmiştir. Bu nedenle dünyadan bazı ülkelerden örnekler ve Türkiye’de yerel yönetimlerin çocuklara yönelik sunduğu hizmetler değerlendirilmiştir. Çocukların kentsel ortamda daha fazla görünürliğini artırmak için yerel düzeyde sunulacak hizmetlere yönelik çocuk ombudsmanlığına yönelik model önerisi sunulmuştur. Araştırmada, çocuklara yönelik sadece yerel birimler tarafından değil ülkede hizmet veren bütün kamu kurum ve kuruluşlarının çocukları bir paydaş olarak kabul etmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ülkeler kapsamında değerlendirildiğinde daha çok aileye dönük politikaların öne çıktığı görülmüştür. Dünya genelinde ihmal ve istismara maruz kalan çocuk sayısındaki artışlar da göz önünde bulundurulursa, çocuklara daha yaşanabilir bir hayat bırakabilmek için birlikte hareket etmenin önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

Keywords:

*Child, Local
Services, Urban
Policies, Turkey*

It is important to consider all stakeholders during the determination of urban policies. Children, who will determine the future of countries, are important stakeholders of the city. It can be said that keeping children different from other individuals and completing their mental, psychological, social and cultural development in a healthy way depends to some extent on the local authorities that regulate urban policies. For this purpose, in this study, the regulations of urban policies for children were examined. For this reason, examples from some countries in the world and the services provided by local governments for child children in Turkey were evaluated. A model proposal was presented for the child ombudsman for services to be provided at the local level in order to increase the visibility of children in the urban environment. In the research, it was concluded that not only local units but also all public institutions and organizations serving children in the country should accept children as a stakeholder. When evaluated within the scope of countries, it has been seen that more family oriented policies come to the fore. Considering the increase in the number of children exposed to neglect and abuse around the world, it has been concluded that it is important to act together in order to leave children a more livable life.

1. Giriş

Kentlerin nüfuslarının gittikçe artması, daha planlı ve düzenli bir büyümenin gerçekleşmesi, konut ihtiyacını karşılarken, kentte yaşayan vatandaşların her türlü ihtiyaçlarını gözetip karşılayan kentleri meydana getirmek kentsel politikaların esas hedefidir. Çünkü ekonomik ve sosyal kalkınmayı aynı zamanda gerçekleştirebilen dengeli kentleşme bu şekilde sağlanabilir. Her geçen zaman içerisinde daha fazla kişileri yaşanılabilir kriterlerle kentlere yerleştirmek zorunda olan karar vericiler, kentsel politikaların yapılması sürecinde kentteki bütün paydaşları göz önünde bulundurmamak zorundadır. Fakat nüfusun büyük kısmını oluşturan çocukların politikaların yapım sürecinde çok fazla dahil edilmedikleri gözlenmektedir (Oktay & Pekküçükşen, 2017, s. 310).

Özellikle de içinde bulunduğumuz 21. yüzyılda çocukların yeni düşünceler üretmelerini, bütün süreçlere aktif bir şekilde katılmalarını sağlayacak öğrencilerin yetiştirilmesi vatandaşlığın en önemli görevleri arasındadır. Bu kapsamda çocukların birer birey olarak yerel yönetim birimlerine katılmaları önemli olmaktadır. Çocukların karışık olan ilişkilerinin çözülmesinde yerel birimler geniş bir şekilde analiz imkânı sağlamaktadır (Öktem vd., 2020, s. 220).

Yerel yönetimlerin gerçekleştirdikleri faaliyetlerin tamamı yerel halkın bütününe yönelik olmasına karşın dezavantajlı kesimlere daha fazla eğilim söz konusudur. Diğer taraftan gittikçe artan çekirdek aile yapısından dolayı çocuklar daha çok yalnızlaşmakta, sanal dünya ile daha fazla iletişim kurmasına neden olmaktadır. Yaşanılan bu sorunların çözülmesinde merkezi idarelerin yanı sıra yerel idarelerin etkisi bulunmaktadır. Yerel idareler içerisinde en çok payı kuşkusuz belediyeler oluşturmaktadır (Aka ve Güngör, 2018, s. 189). Sosyal belediyeçilik anlayışı ile öne çıkan bazı metropoliten yönetimlerin ve birçok kent belediyelerinin gün geçtikçe çocuklara ilişkin çalışmalar yürüttükleri görülmektedir (Sipahi, 2018, s. 118). Bu kapsamda çalışmada, çocukların yerel yönetimlerde görünürlüklerini artırmak amacıyla çocuklara yönelik yerel yönetimlerin gerçekleştirdikleri politikalar incelenmiştir. Çocukların hem kamusal alanda hem de özel alanda korunması amacıyla Türkiye’de çocuk dostu bir yerel yönetim birimi için bir model önerisi geliştirilmiştir. Çalışmada literatür taraması ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

2. Geçmişten Günümüze Çocuk-Çocukluk Kavramlarını Anlamak

Çocukluk dönemi bir insanın en masum ve en özel dönemlerinden biridir. Canlı bir insan olma özelliğini kazandığı andan itibaren, insanlar için gerekli olan temel hakları kazanmış sayılmaktadır. Tarihsel dönem içerisinde toplumlarda çocuğa farklı anlamlar atfedilmiş olsa da çocuk her zaman ayrıcalıklı olarak kabul edilmiştir (Demirtaş, 2019, s. 28). Antik dönemde çocukluk iyi bir vatandaş olmak, uluslararası alandaki anlaşmaların güvencesi olma, akrabalık ilişkilerinin bir parçasını oluşturma gibi anlayışı temsil ediyordu (Karakuş-Öztürk, 2017, s. 255).

Eski çağ uygarlıkları döneminde ekonomik koşullardan dolayı ailelerin bir arada yaşadığı toplumsal bir yapı bulunmaktaydı. Ailelerin çocukları üzerinde geniş hakları mevcuttu. Eski çağ uygarlıkları döneminde ailelerin çocukları üzerindeki haklarına göz atıldığında; gerek hukuksal anlamda gerekse de sosyal hayat anlamında hakların sınırsız bir şekilde ve acımasız olması ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde ailelerin özellikle de babaların çocuklar üzerindeki haklarının sınırsız ve katı olması, çocukları o dönemlerde korumasız hale getirmiştir. Ailelerin çocukların gelişmesine ve geleceğe yönelik yetiştirilmesine ilişkin sorumlulukları arka plana itilmiştir (Demirtaş, 2019, s. 31).

Orta Çağ Avrupa’sındaki çocuklarda da durum aynıdır. O dönemde çocuklar birçok zorluklarla baş başa bırakılmıştır. En önemli zorluklardan birisi de küçük yaşlardan beri ailesinden ayrı yaşamalarıdır. Aile kavramı ile bugünkü anlamda aile kavramından bahsetmek mümkün değildir. Orta Çağ Avrupa’sında yaşayan çocuklar, çoğu zaman kendilerine isteklerine bırakılmayan bir hayatı yaşamak, anne-babalarının isteklerini kabul etmek zorunda olan, evliliğin ne anlama geldiğini öğrenmeden hiç bilmedikleri bir ailenin yanına, tarla işleri veya yemek gibi faaliyetleri kültürel aktarım ile ailelerinden öğrenen bir topluluk akla gelmektedir (Genç, 2016). Çocuklar bu dönemde gelişim görevlerini yerine getirmek yerine yetişkinliğe hazırlanmak, sürekli yetişkinler ile birlikte olmak zorunda kalmışlardır. Bu nedenle çocukluk dönemi, dikkat edilmesi gereken bir evre değil, bir geçiş evresi olarak kabul edilmiştir (Özcan, 2017, s. 95).

Çocuk kavramı bugün tanımlanırken Orta Çağ’da kullanıldığı anlam ile tanımlanmamıştır. Çocukluğun bugünkü anlamıyla ne anlam ifade ettiğini bilemeyen bir toplumda, bu şekilde bir terime gereksinim duyulmaması doğaldır. Onları betimleyecek bir terimin olmaması, çocukluğun özel bir gelişim evresi olarak görülmediğinin en önemli kanıtlarıdır (Özcan, 2017, s. 96). 19. yüzyıla gelindiğinde, çocukların yetişkinlerden farklı oldukları kabul edilmiş, 20. yüzyıla gelindiğinde ise daha da ileri giderek; çocukluk dönemi, toplumların

geleceğini belirleyecek en önemli unsur olarak kabul edilmiştir (Demirtaş, 2019, s. 33). 19. ve 20. yüzyılda çocuğa yönelik elde edilen bu değişimlerde sanayileşmenin ve yaşanan dünya savaşlarının çocuklar üzerindeki etkisinin, çocuklara yönelik bakış açılarının değişmesinde önemli olduğu düşünülmektedir. Ancak içinde bulunan noktada çocukluğun ve çocuklara verilen değerdeki dengenin çok korunmadığı, bu dengesizliklerin çocuk merkezli aileleri oluşturduğu gibi çocuklarını yarıştıran aileleri ortaya çıkarmıştır. Gelişim dönemleri itibari ile çocukluk döneminde önemli ilerlemeler sağlanmış olsa da teknoloji ve bilimde yaşanan ilerlemeler ile çocuklar yalnızlığa itilen, çocukluk ise sanal mekânlara sıkıştırılan bir dönem olarak görülmektedir (Sağlam & Aral, 2016, s. 53).

Modernleşme sürecine geçilmesiyle çocukların tam olarak işgücü olarak kabul edilmesi anlayışının yok olduğu söylenemez; ancak Orta Çağ dönemine oranla azalmanın olduğu söylenebilir. Çünkü okullaşmanın ortaya çıkmasıyla çocukların büyük çoğunluğu iş hayatından uzaklaşmak durumunda kalmıştır. Çocukların iş hayatını bırakarak eğitim hayatlarına dönmeleri toplumda modernleşmenin olduğunu göstermektedir. Çocukluk kavramının gelişme ile okullaşma oranının yükselmesi birlikte gelişmiştir (Özcan, 2017, s. 120). Modern dönemde çocuklar yetişkinlerin dünyasından kurtularak kendi dünyalarına çekilebildiler. Yeni yaşam şeklinde annelik, çocukların bakımı, anne-baba ilişkisi gibi konularda önemli değişimler söz konusu olmuştur. Yeni görgü kuralları geliştirilerek çocukların yanında yapılmaması gereken tutum ve davranışlar, çocukların farklı odalarda yaşamaları, çocuk oyunlarının ortaya çıkması gibi birçok alanda yenilikler getirilmiştir (Karakuş-Öztürk, 2017, s. 256). Çocuklar, görüşlerini ifade etme ve görüşlerine gereken önemin verilmesi hakkına sahip vatandaşlar olarak kabul edilir. Bu, çoğu şehrin kurumsal, yasal ve bütçe reformları yapmasını ve aile, mahalle ve şehir düzeyinde çocukların yaşam ortamlarını dönüştürmek için bir strateji geliştirmesi önemlidir (Riggio, 2002). Günümüzde çocuğa ve çocukluk dönemine ilişkin atfedilen anlam değişime uğramıştır. Çocukların sosyal bir varlık oldukları düşüncesinden hareketle, sosyologların ve hekimlerin vurguladıkları çocukların ruhsal, fizyolojik ve biyolojik özelliklerinin öne çıkmasını sağlamıştır. Bugün çocuğa yüklenen anlam çocuğun gelişimsel özelliklerini bir bütün olarak değerlendirmektedir. Çocukluk döneminin tarihsel gelişim süreçleri incelendiğinde geçmişteki yanlış uygulama ve tutumların giderilerek daha mutlu çocukların ve çocukluk döneminin ortaya çıkmasına bu da daha mutlu toplulukların oluşmasına katkıda bulunacaktır (Sağlam & Aral, 2016, s. 45).

3. Dünyada Yerel Yönetimlerde Çocuk ve Çocuklara Yönelik Uygulamalar

2003'ten beri İngiltere'deki ulusal ve yerel yönetimler, çocuklara yönelik yerel sağlık, eğitim ve sosyal hizmetleri iyileştirmeyi ve bütünleştirmeyi amaçlayan kapsamlı reformlara girişmiştir. Buna karşılık, okul eğitimi, sosyal hizmetler, polis ve diğer birçok ilgili kurum, doğrudan sorumlu oldukları yerel yönetimin parçalarıdır ve ulusal departmanlara yalnızca dolaylı olarak sorumludurlar. Sağlık ve yerel yönetim hizmetleri, tek tek çocukların bakımında sıklıkla işbirliği yapsalar da, organizasyon yapıları ve süreçleri ile coğrafi sınırları çoğu zaman örtüşmez. 2003'ten bu yana Her Çocuk Önemlidir: Çocuklar için Değişim programı, İngiltere'de çocuk hizmetlerini iyileştirmek ve entegre etmek için yola çıkmıştır. Bu, çocukların refahının hemen hemen her alanını ele almayı amaçlayan ve ulusal eğitim, sağlık, hazine, çalışma ve emeklilik, çevre, gıda ve kırsal işler, ticaret ve sanayi, çocuklar, gençler tarafından desteklenen alışılmadık derecede geniş bir politika özelliğini taşımaktadır. 2004 tarihli Çocuk Yasası, özellikle de savunmasız çocuklar için her yerel otoritenin bir çocuk hizmetleri müdürü atmasını, çocuk hizmetlerinden sorumlu seçilmiş bir meclis üyesi atmasını ve yerel çocuk hizmetlerini koordine etmek ve devreye almak için bir kurul ve en fazla odaklanmak için bir Yerel Koruma Çocuk Kurulu oluşturmasını zorunlu kılmıştır (Bachmann vd., 2008).

Norveç'te çocuklara yönelik hizmetler "ihtiyaç temelli" bir hizmeti temsil etmektedir; bu, tüm endişe bildirimlerinin belediyelerdeki ön saflardaki personel tarafından değerlendirilmesi anlamına gelir. Çocuk Esirgeme Hizmetleri'nin sağlanmasına ilişkin merkezi yasal çerçeve, işlevleri çocukları istismar ve ihmalden korumak ve kötü yaşam koşullarına sahip çocuklara yönelik fırsatları artırmak amacıyla 1992 yılında Çocuk Refahı Yasası (CWA) kabul edilmiştir. CWA, 0 18 yaş arasındaki tüm çocuklar için geçerlidir; ancak 23 yaşına kadar çocuklara hizmet verilebilir. 2003 yılında BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların refahını ilgilendiren konularda katılım hakkını resmi olarak vurgulayarak CWA'ya dâhil edilmiştir. Yerel CWS (belediyeler) rehberlik yapmaktan, sevkleri kabul etmekten ve değerlendirmekten, çocukların durumlarını araştırmaktan ve ayrıca doğrudan hizmetlerin çoğunun organizatörü, koordinatörü ve sağlayıcısı olarak hareket etmekten sorumludur (Kojan, 2011).

Portekiz'de birçok belediye, belediye başkanlarının siyasi programlarına uygun olarak, vergi indirimleri ve ekonomik odaklı resmi sınıflandırmalar dahil olmak üzere aileler için cazibe stratejilerine yatırım yapmıştır.

2015 yılında 215 belediye (yüzde 70), çocuklu çiftler için belediye emlak vergilerini azaltmıştır. 2016 yılında 96 belediye (yüzde 31) 2015'in vergi gelirlerini (IRS) vatandaşlarına “yaşam koşullarını iyileştirmek ve belediyelerdeki insanları çekmek ve sürdürmek” için geri vermiştir. Ayrıca, bazı belediyeler yeni doğan bebekler için para yardımı yapmakta ve iş ve refah politikalarına yatırım yapmaktadır. Yeşil Bayrak Projesi ile 41 belediye aile odaklı politikaları nedeniyle yeşil bayrak ödülü almıştır (Almeida, 2018). Portekiz Çocuk ve Gençlik Koruma sistemi, “minimum müdahale” ilkesiyle ancak gayretli profesyonel izleme ile çeşitli kurumların işbirliği felsefesine dayanmaktadır (Magalhaes ve Sottomayor, 2015, s. 2).

İsveç'te korunmasız çocuklara yönelik hizmetlerde kuruluşlar arası işbirliğinin çeşitli biçimleri, son yıllarda hızla büyümüştür. İsveç'te risk altındaki çocuklarla ilgili işbirliğine ilişkin yasal düzenlemeler, adalet sisteminin suç mağduru olarak çocuk haklarını karşılamadaki yetersizliği, ayrıca çocukların adalete erişimini iyileştirmek ve ikincil mağduriyeti azaltmak için çeşitli önlemler alınmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, bir yandan daha verimli bir yargı süreci, diğer yandan daha iyi koruma ve destek olmak üzere ikili bir amaç ile İsveç'te Barnahus modelinin kurulmasına katkıda bulunmuştur (Johansson, 2017, s. 251). 1930'lar ve 1940'lar boyunca, kamu yetkilileri, çocukların bakımı ve teşviki konusunda giderek daha fazla sorumluluk üstlenmiştir. 1940'ların ortalarında, İsveç'te hem çalışma barınakları hem de bebek kreşleri için hükümet hibeleri uygulanmaya başlanmıştır. Giderek artan sayıda yerel yönetim, adı kreş olarak değiştirilen kreşlerin ve boş zaman merkezleri haline gelen çalışma barınaklarının yönetimini üstlenmiştir. 1960'larda çocuk bakımı talebi artmıştır. Kadın işgücü talep görüyordu ve çocuk bakım tesislerinin önemli ölçüde genişletilmesi çağruları yoğunlaşmıştır. 1968'de hükümet, özel bir komisyon olan Çocuk Bakımı Ulusal Komisyonu'nu atamıştır (Nordfeldt ve Larsson, 2011, s. 21).

İskandinav ülkeleri çocuklara ve ailelere günlük olarak geniş bir hizmet yelpazesi sunmaktadır. Bu hizmetlerin sorumluluğu büyük ölçüde, çocuklar ve ergenler için gündüz bakım kurumları, okul öncesi sınıflar, aile gündüz bakımı, evde çocuk bakımı ve çocuk ve gençlik refah programları sağlayan yerel makamlara aittir. Fiziksel veya zihinsel engelli çocuklar, mümkün olduğu ölçüde genel bakım programlarına dâhil edilmiştir. Tüm ülkelerde, istisnai durumlarda çocuklu ailelere ev yardımı verilebilir. Bu, örneğin, eve bakan kişinin ve çocukların hastalık, doğum vb. nedenlerle bunu yapamayacak durumda olması durumunda geçerlidir. Ailelere, çocukların ve ergenlerin evlerinden uzaklaştırılmalarını önlemek için yardım da verilebilir (Nososco, 2017, s. 66). 2016'da, tüm İskandinav ülkeleri Barnahus modeline benzer çeşitli önlemler, uygulanmadan önceki yıllarda birkaç İskandinav ülkesinde denenmişti. Örneğin İsveç'te çocuk cinsel istismarı için bir yetkinlik merkezinin yanı sıra birçok İsveç belediyesinde şüpheli çocuk istismarı vakaları için danışma gruplarını içermiştir ve o zamandan beri İsveç Ulusal Sağlık ve Refah Kurulu tarafından tavsiye edilmiştir. Barnahus modelinin uygulanması, bu nedenle, şüpheli çocuk istismarını ele almak için daha entegre ve çocuk merkezli modelleri hedefleyen çok profesyonelli çocuk koruma müdahalelerinin devam eden gelişiminin bir tezahürü olarak görülebilir (Johansson vd., 2017).

Son yıllarda, Kuzey ülkelerinde çocuklara yönelik şiddet ve cinsel istismar siyasi gündemin üst sıralarında yer almış ve bir dizi önleyici ve yasama çabası başlatılmıştır. Barnahus modelinin uygulanması, risk altındaki çocukların korunmasına ve bir ceza soruşturması sırasında çocukların ihtiyaçlarının nasıl karşılandığına ilişkin uzun süreli bir endişenin yanı sıra çocuklar ve ailelere yönelik eşgüdümlü takip hizmetlerinin eksikliğiyle bağlantılı olmuştur (Johansson vd., 2017). İsveç Barnahus'taki işbirliği, şüpheli çocuk istismarı soruşturmalarında çocuk esirgeme hizmetleri, sağlık hizmetleri ve kolluk kuvvetlerinden kurumlar ve profesyonel aktörler arasında daha yapılandırılmış bir işbirliği biçimine yönelik bir gelişme olarak görülebilir (Johansson, 2017).

Tablo 1: Yerel Düzeyde Çocuklara Yönelik Hizmetlerden Dünyadan Örnekler

Ülkeler	Yerel Yönetimlerin Çocuklara Yönelik Uyguladıkları Politikalar
Norveç	Çocuklara yönelik hizmet sunma görevi hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimlerde olmaktadır. Yerel düzeyde çocuklara yönelik refah ve eğitim alanındaki çalışmalar öne çıkmaktadır.
İsveç	Çocuklara sunulan hizmetler aile kapsamında ele alınmaktadır. Çocuklara yönelik Barnahus izleme merkezi ile hizmet vermektedir.
Hollanda	Çocuklara yönelik hizmetler sosyal hizmet kapsamında değerlendirilmektedir. Yerel birimlerden belediye daha çok hizmet sunmaktadır. Çocuk izleme merkezleri aracılığıyla hizmet sunulmaktadır. Özellikle aile öne çıkmaktadır.
İzlanda	Çocuklara yönelik olarak özellikle belediyede çocuk koruma komiteleri kurulmuştur. Ayrıca çocuk evleri de hizmet vermektedir.
Belçika	Çocuklara yönelik çocuk koruma sistemi ve aracı komisyon ve birimler aracılığıyla hizmet sunulmaktadır.
Portekiz	Ülkede yaşanan çocuk ihmali ve istismarını azaltmak ve rapor etmek amacıyla çocuklara ve gençlere yönelik koruma komisyonları aracılığıyla hizmet sunulmaktadır.

Kaynak: Memiş, 2020, s. 50

4. Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Çocuklara Yönelik Uygulamalar

Bir kuruluş içinde gerekli olan çok katmanlılığın anlaşılması ve değişimi desteklemek için tüm yerel yönetim sürecinin nasıl kolaylaştırılacağı ile birlikte politikanın nasıl uygulandığını ve teşvik edildiğini teşhis etmek ve görselleştirmek, yerel yönetim sektöründeki yönetsel etkinliğin temel özellikleri olarak kabul görmektedir (Stoneham vd., 2021, s. 361). Dünyanın kentsel alanlarda yaşayan çocuklarının artan oranına rağmen, çoğu şehir yetkilisi şehirlerini daha çocuk dostu hale getirmek için yeterli donanımına sahip değildir. Düşük ve orta gelirli ülkelerde, birçok şehir çocuğu, tüm aileleriyle birlikte tek odalı apartmanlarda veya barakalarda, çoğu zaman en temel hizmetlerden veya desteklerden yoksun olarak yaşamaktadır. Birçoğu trafik, şiddet ve kirlilik tehdidi altında hayatına devam etmektedir. Daha zengin topluluklardaki çocuklar, genellikle yetişkinler tarafından katı bir şekilde organize edilen ve yaşlarıyla özgürce oyun oynama ve sosyalleşme fırsatının çok az olduğu bir dünyada yaşamaktadır. Genç vatandaşlar genellikle çok özel ihtiyaçlarını ve isteklerini ifade etme ve çocuk perspektifinden alternatifler önerme fırsatlarından yoksundur (Riggio, 2002: 46). Bu nedenle insanlığın geleceğini belirleyecek olan çocukların hayatlarını devam ettirebilmeleri için en önemli unsurlar olan çocuk hakları konusu önemle üzerinde durulması gereken konular arasındadır (Topsüner, 2009, s. 8).

Türkiye’de çocukların korunması, onların topluma kazandırılması konularında uygulamaya konulan mevzuatın yeterli olduğunu söylemek mümkündür. Yerel yönetimler kapsamında düşünülecek olunursa belediye kanununda hemşehri hukuku başlığı düşünülebilir. Bu maddeye göre, belediyelerin hemşehrilerin sosyal ve kültürel ilişkilerinin geliştirilip korunması amacıyla gerekli faaliyetleri yapması gerektiği ifade edilmiştir (Mutlu, 2009). Hem Büyükşehir Belediye Kanunu hem de Belediye Kanunu aracılığıyla çocuklara yönelik olarak sosyal içerikli birçok faaliyet düzenlemeye başlamışlardır. Çocuklara yönelik olarak yapılan çevresel düzenlemeler, eğitim, kültür, spor ve daha birçok alanda hizmetler sunulmaktadır. Bu tür düzenlemelerin yerel birimler aracılığıyla sunulması vatandaşa yakınlık ilkesiyle bağdaştırılmaktadır (Aka & Güngör, 2018, s. 209). Ancak çocukların korunmasında sadece yasal düzenlemelerin tek başına sorunların çözülmesinde etkili olmamasından dolayı farklı kamu kurum ya da kuruluşlarının birtakım önleyici tedbirler alması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle son zamanlarda ortaya konulan yasal düzenlemelerde belediyelere ve il özel idarelerine sosyal hizmetler kapsamında zorunlu sorumluluklar verilmiş, ancak bu sorumlulukların herhangi bir yaptırımı bulunmamaktadır (Ergenç & Aydın, 2009, s. 77). Büyükşehir belediye yasası ve belediye yasasında nüfusu 50.000’i geçen belediyelerin kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açmaları gerektiği yönünde belediyelere önemli bir sosyal hizmet görevi verilmiştir (Toprak & Şataf, 2009, s. 17).

2005 yılında kabul edilen il özel idaresi yasasında il sınırları içerisinde il özel idarelerinin görev ve sorumlulukları arasında sosyal hizmetler, yoksul vatandaşlara mikro kredi verilmesi, yetiştirme ve çocuk yuvalarının açılması yer almaktadır. İl özel idareleri bu sorumluluklarını yerine getirirken bütçesi, hizmetin

ivedi olup olmaması ve hizmetin sunulduğu mekânların gelişmişlik düzeylerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu durumda il özel idarelerinin görev ve sorumlulukları arasında yer alan sağlık, sanayi, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, kamu kurum ve binalarının bakım, onarımı, parkların, bahçelerin geliştirilip korunması gibi hizmetlerin herhangi zorunluluk koşulu getirilmeden sırasını beklemesi, ekonomik imkânları doğrultusunda ve sorunların iyice büyümesinin beklenmesi gerekecektir (Mamur Işıkcı, 2017, s. 54).

Çocuklara yönelik olarak sunulan önemli projelerden birisi; çocuk dostu kentler projesidir. Bu proje 2014-2015 yıllarında on belediyenin ve UNICEF'in yürüttüğü bir projedir. Proje, birçok ulusal ve uluslararası kurum ya da kuruluşlar aracılığıyla koordine edilmektedir (Oktay ve Pekküçükşen, 2017, s. 313). 5393 sayılı Belediye Kanunda, belediyeye çocuklara, gençlere, engellilere, yoksul ve düşükün kimselere ilişkin hizmetlerin sunulmasında beraberlik ve dayanışmayı tesis etmek için vatandaşların gönüllü olarak katılabilecekleri programları uygulama görevi verilmiştir (Mamur Işıkcı & Karatepe, 2016, s. 88). Belediyeler çoğunlukla çocukların özgür ve güvenli bir şekilde oynamaları amacıyla parklar ve çocuk oynama alanları düzenlemekte, eğitimleri için kütüphane açmakta, kreşler ve diğer eğitim destek kursları düzenlemekte, sağlıklı bir nesil oluşturmak için sağlık taramaları yapılmakta, yoksul durumda olan ailelerin çocuklarına yönelik sosyal yardım sunulmakta, toplumsallaşmaları amacıyla kültürel ve sanatsal alanlarda kurslar düzenlemektedir. Bunlara ek olarak genellikle belediyeler, kendi sosyal ve kültürel yapılarına uygun farklı projeler ve faaliyetler düzenlemektedir (Aka & Güngör, 2018, s. 189). Belediyelerin çocuklara sundukları hizmetler arasında, onların eğitimlerine yardımcı olunması, dengeli beslenmelerine yönelik katkı verilmesi, sokakta yaşayan çocukların rehabilite edilmesi amacıyla çalışmalar düzenlemek, koruyucu sağlık hizmetlerinin sunulması yer almaktadır (Ateş, 2009, s. 93).

Çocuklar için oyun alanlarının anlam bulduğu kentsel mekânlar önem taşımaktadır. Kentlerin; kadın, engelli, yaşlı gibi grupların ihtiyaçlarına cevap vermesi gerektiği gibi, daha kaliteli bir yaşama ulaşmada çocukların beklenti ve taleplerine cevap vermesi gerekir. Bu bağlamda çocukların sosyal bakımından kendilerini gerçekleştirecekleri ortamlar oyun alanlarıdır. Özellikle kamusal bakımdan karşılık bulmuş, daha fonksiyonel, korumalı ve güvenli bir şekilde tasarlanmış oyun alanları önem kazanmaktadır. Aksi takdirde çocuklarına beklentilerine cevap bulmayan, fiziki koşullar bakımından yetersiz olan, kullanılmayan oyun alanlarının potansiyel bir tehlike taşıdığı söylenebilir. Bu konuda kentsel mekânların yönetilmesinde sorumlu tutulan belediyelere büyük sorumluluklar yüklenmiştir (Memiş & Gülcan, 2020, s. 635).

Diğer taraftan çocuk suçluluğu ya da sokakta yaşayan çocukların yaşadıkları sorunlar yerel birimlerin hizmet alanlarından kent merkezlerinde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sorunların ortaya çıkardığı olumsuz etkileri yine yoğun olarak kent merkezlerinde ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların çözülmesine ilişkin önleyici müdahaleler geliştirebilmek amacıyla bürokrasiden kaynaklanan engellerin aşılması, yerinde çözüm önerileri üretebilmek için en yakın birimler tarafından önleyici müdahale çalışmaları sorunların çözülmesinde etkili olacaktır. Bu nedenle yasal düzenlemelerde çocukların yaşadıkları alana en yakın birimler olan yerel birimlere çocukların güvenliklerinin sağlanması konusunda sorumluluklar verilerek yerel birimlerin sosyal politika alanında aktif olarak görünmesini sağlamıştır (Aydın & Gündüz, 2010, s.11). Türkiye'de yerel yönetim yasaları incelendiğinde, genelde öne çıkan konular arasında; toplumdaki bütün kesimlerin ihtiyaçları olduğundan hareketle park, bahçe ve yeşil alanların düzenlenmesi, yeşil ortamların sağlanması yer almaktadır (Oktay & Pekküçükşen, 2017, s. 311). Yerel birimlerde 40 yaşın üstünde olan yöneticilerin, çocukluk dönemlerinde bir oyun ortamlarında oynamadıkları, çünkü buna gereksinim duymadıkları söylenebilir. Ayrıca yöneticilerin çoğunluğu kendi çocukları ya da torunları ile hiç çocuk oynama mekânlarına gitmedikleri de söylenebilir. Ancak kentler, hızlı bir şekilde büyümekte, gelişmekte ve gereksinimleri değişmektedir (Başaran-Uysal, 2015, s. 435).

5. Yerel Yönetimler İçin Çocuk Ombudsmanı Model Önerisi

Devletin tüm alanlarında çocukların görünürliğini artırmak ve belediye genelinde etkili, koordineli müdahaleler sağlamak için yerel yönetim yapılarına ve süreçlerine dikkat edilmelidir. Savunuculuk ve gözetimden koordinasyona, tartışma ve politika oluşturmaya kadar bir dizi işlevi içerebilen çeşitli modeller geliştirilebilir (Bartlett, 2005, s. 21). Bu bölümde ombudsmanlık kurumu genel olarak açıklandıktan sonra çocuk ombudsmanı için bir model önerisi geliştirilmiştir.

5.1.Ombudsmanlık Kurumu

Ombudsman, özellikle kamu yönetimi özelinde ve sosyal bilimlerde birçok kavramla tarihsel gelişim süreçleri ile ilişkilidir. Ombudsmanın aydınlanma ile beraber modern bilimin oluştuğu evrede ortaya çıktığı ifade

edilmektedir. Ombudsman ilk defa Anglo-Sakson bölgede ortaya çıkmasına karşın nerdeyse bütün dünyada uygulandığı bilinmektedir. Bu durum ise ombudsmanlık kurumuna canlılık kazandırmakla beraber akademik ilgiyi de artırmaktadır (Doğan, 2023, s. 6). Ombudsmanlık kurumu, kötü yönetim uygulamalarını önlemek, hak ihlallerini engellemek, yönetimin hukuk kurallarına aykırı davranmasını engellemek gibi amaçların gerçekleştirilmesi için dünya ülkelerinde kabul edilmiş bağımsız bir denetim sistemi olarak açıklanabilir (Mamur-Işıkcı ve İnce, 2018, s. 54).

Ombudsman kurumu 1809 yılında İsveç Anayasası içerisinde yer alarak anayasal bir kurum olma niteliğini kazanmıştır, daha sonra İskandinav ülkeleri tarafından kabul edilmiştir. İsveç'in ombudsmanlık sistemini benimsemesinden sonra Finlandiya ombudsmanlık kurumunu benimseyen ikinci ülke olmuştur. Finlandiya'dan sonra birçok ülke ombudsmanlık kurumunu benimsemeye başlamıştır. Türkiye'de 2012 yılında 6328 sayılı yasa ile "Kamu Denetçiliği" ismi ile kabul edilmiştir (Mamur-Işıkcı ve İnce, 2018, s. 54). Bu doğrultuda II. Dünya Savaşı'na kadar ombudsman sistemini benimseyip uygulayan ülke sayısının günümüzde 190'a ulaştığı söylenebilir. Bu durumu tesadüfî bir durum olarak kabul etmemek gerekir (Doğan, 2019, s. 316). Tarihsel süreçte temel hak ve özgürlüklerin yalnızca kabul edilen yasalarla yargı yolu ile korunamayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle yasama ve yargı organı ile ilişkili olmak suretiyle toplumun ilgili kesiminin temsil edileceği bir şekilde, dış faktörlerden etkilenmemesini sağlayarak, bağımsız, idari ve mali bakımdan özerk kurumların oluşturulması düşüncesi dünyanın birçok ülkesinde bu tür kurumlar oluşturulma yoluna gidilmiştir (Tutal, 2014, s. 81). Ombudsman kurumunun tarihsel gelişimine, ilk ortaya çıktığı ve günümüzde uygulanmakta olan ülkelerdeki pratiklere dikkat edildiğinde, denetim işlevinin yanında önemli bir işlevi yerine getirdiği de görülmektedir. Bu işlevi ombudsmanın vatandaşları odak noktaya koyan bir kamusal halkla ilişkiler kurumu olmasıdır (Avşar, 2012, s. 17).

Ombudsmanın yaptığı araştırma ve soruşturmanın neticesinde almış oldukları kararların bağlayıcı bir özelliği bulunmamaktadır. Ombudsmanlık kurumu geniş yetki yelpazesine sahip olmasına karşın eleştiri ve ikna etme yetkisinin haricinde yaptırım yetkisi yoktur. Ombudsman, görüşlerini açıklayarak hakkaniyetin sağlanması için bir araç özelliğine sahiptir. Bu nedenle ombudsmanın aldığı kararlar tavsiye özelliğindedir ve görüşlerin iletildiği mercilerin karara uyma zorunlulukları bulunmamaktadır (Ateş, 2020, s. 36). Bununla beraber ombudsmanlık, tarihsel ve toplumsal bir kavram, teori ve yöntem olarak hem tarihsel hem de toplumsal anlamda yeni fikir, düşünce ve akımlardan etkilenmektedir (Parlak & Doğan, 2021, s. 52). Ombudsman kurumu çoğu zaman bir bazen de birden fazla kişiden kurulmaktadır. Yetkisini çoğunlukla anayasadan bazen de kendi kuruluş yasasından almaktadır. Ülkenin en yüksek otoritesi tarafından seçilmekte yada atanmaktadır (Baylan, 1978, s. 9). Ombudsman, kötü yönetimin ortadan kaldırılması, temel hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi, demokrasinin kurumsallaşmasını sağlanması, yargı kurumlarının yüklerinin hafifletilmesi ve kamu yönetimi alanında farklı nitelikteki sorunlara çözüm sunması gibi yollarla uygulandığı ülkelerde önemli katkılar sunmaktadır (Parlak & Doğan, 2015, s. 73).

Ombudsmanlık kurumu, sahip olduğu işlevsel yapısına bağlı olarak çeşitli alanlarda uygulama özelliğine sahiptir. Bu alanlardan birini de çocuk ombudsmanlığı oluşturmaktadır. Bu yapıların oluşturulmasının altında yatan nedenler olarak; çocukları ilgilendiren politikaların oluşturulması sürecinde oy haklarının olmaması nedeni ile sürecin içerisinde yer alamamaları, hukuki bakımdan temsil yetkilerinin olmaması, gerek fiziksel gerekse de psikolojik açıdan yetişkinlerin karşısında zayıf konumda bulunmaları gibi nedenler gösterilebilir. Belirtilen bu nedenlerden dolayı dünyada çocuk ombudsmanlığı sistemini benimseyen ülkeler gün geçtikçe artmaktadır. Çocuk ombudsmanlığı sistemini ilk defa kabul eden ülke Norveç olmuştur. Norveç'te çocuk ombudsmanı, çocukların haklarını korumak, toplumsal ve kurumsal anlamda çocuk hakları konusunda farkındalığı sağlamak, karar alıcıları çocukları odak noktaya alacak şekilde kararlar alınmasını sağlamak, çocukların en üst seviyede çıkarlarının sağlanması yönünde kararların alınmasını sağlamak gibi birçok fonksiyonu üstlenmektedir (Mamur-Işıkcı & İnce, 2018, s. 54-55).

5.2. Çocuk Ombudsmanı İçin Model Önerisi

Çocukluk dönemlerine ait anılarını paylaşan birçok insanın üzerinde durduğu husus, sokakların çocuklara ait bir mekân haline getirilmesidir. Kentsel alanda politikalar planlanırken eski sokak kültürünün yeniden yaşatılmasına ilişkin politikalara ağırlık verilmesi, çocukların kentsel mekândan izole durumunu değiştirecektir. Çocuklara ait olan sokaklar, yaşayan sokak anlamına gelmektedir. Günümüzün dayatılmış, parklara sıkıştırılmaya çalışılan oyun düşüncesi sokakları birer oyun alanları olmaktan uzaklaştırmıştır. Bu düşünce, yalnızca sokakları değil çocukların da yalnızlaşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda sokakları çocuklara uygun duruma getirecek kent politikalarının diğer birçok politika alanlarıyla bütünleştirilerek desteklenmesi gerekmektedir. Diğer politikalarla birlikte hareket edilerek öncelikli olarak sokakların güvenli hale

getirilmedikçe çocukların park ve ev arasındaki sıkılmışlığını çözmek mümkün görünmemektedir. Bunun biraz ötesinde trafik güvenliğinin sağlanması için bir anlayış değişikliği gerekmektedir (Oktay & Pekçüçüşen, 2017, s. 313).

Yerel birimlerin çocuklara yönelik sundukları hizmetlerden olumlu bir gelişme, çocuk meclislerinin kurulmasıdır. Bazı büyükşehir ve ilçe belediyelerinde oluşturulan bu meclisler aracılığıyla çocukların demokrasi kavramı ile tanışmaları ve düşüncelerini paylaşmaları bakımından önem taşımaktadır. Diğer taraftan bu tür uygulamaların gösterme anlayışı ile yapıldığı, çocukların düşüncelerinin uygulamada anlam bulmadığı yönünde görüşlerini belirten bazı akademisyen ve uygulayıcıların varlığını söylemek mümkündür (Erbay, 2013, s. 49). Yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine çocukların eklenmesi kentin gelişmesi bakımından önemlidir. Çocukların belediyeler tarafından kararların alınmasından ve uygulanmasından bilgi sahibi olması yerel demokrasinin de güçlenmesine katkıda bulunacaktır. Bu sebeple yerel demokrasinin gelişebilmesi, daha sağlıklı ve özgüveni yüksek çocukların olması için yerel yönetimler çocuk odaklı politikalar geliştirmelidir (Öktem vd., 2020, s. 220). Özellikle çocukları etkileyecek kararların alınması sürecinde daha yüksek bir seviyede çocukların katılımlarının sağlanması yönünde adımların atılması önemlidir (Berkün, 2019, s. 143).

Yerel yönetim birimlerinde kurulan engelli birimlere engellilerin ve engelli çocukların özel durumlarından dolayı yaşadıkları sorunların çözüme kavuşturulması için görevler verilmiştir. Engelli bireylerin yaşadıkları bu sorunlar sosyal çevresine uyumlu bir şekilde, kendilerine güvenerek üretken bir birey olmalarını engellemektedir. Bu engellerin aşılması, giderilmesi ya da en aza indirilmesi amacıyla engelli çocuklara ilişkin yerel kamusal politikaların üretilmesi gerekir (Seyyar, 2018). Yerel düzeyde politikaları belirleyen birimler, engelli çocuklara ilişkin kamusal politikaları ortaya koyarken, ulusal ya da uluslararası alanda başarılı olmuş örnek çalışmalardan faydalanarak, başarıya ulaşmış olan bu uygulamaları kendi kentsel mekânlara uygulamalıdır (Zengin, 2019, s. 25). İdeal olarak, merkezi hükümetin bir uzantısı olarak, çocukla doğrudan temas halinde olan yerel yönetim, çocuk haklarının ele alınmasında daha kritik olmalıdır (Arlıman S & Dasapta, 2017, s. 2). Yerel yönetimlerin bütçelerinde çocuklara ilişkin kamu harcamalarından ayrılan payın yükseltilmesi ve kurumların hazırladıkları stratejik planlarda çocukları doğrudan konu alan amaçların yer alması gerekir. Çocuklara yönelik uygulamalarda performans hedeflerinde ve faaliyetlerinde tutarlı olunmalıdır. Performans çıktılarının çocuklara yönelik olan amaçlarının ne kadarının gerçekleştiğinin düzenli bir şekilde takip edilmesi gerekir (Güngör-Göksu, 2018, s. 168). Yerel yönetimlerin ve siyasi partilerin bünyesinde bulunan gençlik yapılanmalarına benzer bir sistemin çocuklara yönelik olarak da düzenlenmesi, bu alanda çalışmaların yapılması amacıyla yasalar ile zorunlu görevler arasına eklenmesi gerekir. Kent mimarisinin düzenlenmesinde çocukların istek ve talepleri, ihtiyaçları göz önüne alınarak inşa edilmelidir (Demirtaş, 2019, s.143). Diğer yandan yerel yönetimlere sosyal hizmet büroları açma görev ve sorumluluklarının da eklenmesi gerekir. Bu büroların diğer kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yaparak, gönüllü kuruluşları, diğer kurum ya da kuruluşları harekete geçirerek faaliyetlerin nitelik ve nicelik olarak artmasında katkı sağlayabilir (Mutlu, 2009, s. 672).

Kent merkezlerinin çocuk oynama mekânlarının düzenlenmesinde bu alanlarının sayılarının artırılarak engelli çocukların da erişilebilirliklerinin sağlanması, çocuklar ile diğer kuşaklar arasındaki iletişimin sağlanması amacıyla çocuk oyun alanlarına ebeveynlerin de eklenmesi, çocuklara ilişkin sunulan hizmetlerin nitelik ve nicelik olarak artırılmasında sosyal çalışmacılardan da destek alınmasında fayda görülmektedir (Aka & Güngör, 2018, s. 210). Bu kapsamda çocuk ombudsmanı için önerilen model aşağıdaki gibidir:

Kuruluş ve çalışma şekli: Çocukların kamu ve özel faydalarının korunması için 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'na bağlı olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı ve merkezi Ankara'da kurulmalıdır. Bu nedenle 6328 sayılı Kanun'da Çocuk Ombudsmanı'na yönelik yeniden düzenleme yapılmalıdır.

Atanması, görev ve sorumlulukları: Türkiye Çocuk Ombudsmanı Cumhurbaşkanı tarafından 4 yıl için atanmalıdır. Ombudsman kendi inisiyatifi ile ya da herhangi bir şikayet, başvuru üzerine, çocukların menfaatlerini korumak, çocukların toplum içinde yaşadıkları her türlü sorunları çözüme kavuşturmak amacıyla önerilerde bulunmak ve ilgili kurum ya da kişileri uyarmakla görevli olmalıdır.

Ombudsmanın sahip olacağı nitelikler: Çocuk ombudsmanı olabilmek için; Devlet Memurları Kanununun ilgili maddesinde belirtilen genel şartların yanında dört yıllık eğitim veren fakültelerden özellikle kamu yönetimi, sosyal hizmet vb. gibi bölümlerden mezun olan, en az üç yıl tecrübesi bulunan adaylar arasından atanmalıdır.

Ombudsmana Başvuru: Çocukları ilgilendiren her konuda çocukların kendisinin, ayrıca çocuğa yönelik her türlü olay ya da durumlara tanık olmuş herkesin ücretsiz ve doğrudan başvurması mümkün olmalıdır. Yapılan başvuruların kanıtlayıcı belgeler ile yapılması önemlidir. Eğer şikayet konusu başka bir kişi tarafından yapılıyorsa mutlaka inceleme ve araştırma yapılmadan önce çocuğun rızasının alınması şartı konulmalıdır.

Bunun yanında kuruma doğrudan ulaşılabilmesi için gerekli kanalların açık tutulması ve yaygınlaştırılması gerekir. Ombudsmanlık sistemi sadece merkezi yönetim birimleri ile sınırlı tutulmadan diğer yerel birimler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde hareket edilmelidir. Bu anlamda eğitim kurumları çocuklar için en önemli role sahip olmaktadır. Özellikle okul çatısı altındaki bütün kurumların ombudsmanlık kurumundan haberdar edilmesi, kurumun ulaşabileceği araçların oluşturulması ve tanıtılması gerekir. Bu tür bilgilerin ders kitaplarında yer alması ile gerekli bilgilendirmelerin yapılması önemlidir (Ateş, 2020, s.132).

Ombudsmanın bağımsızlığı ve tarafsızlığı: Ombudsman görevini yerine getirirken bağımsız ve tarafsız olarak çalışmalıdır. Hiçbir kurum ya da merciden emir ya da talimat almamalıdır.

Çocuklara yönelik tek bir bilgi sistemi kurmak; çocuklara yönelik bir dizi göstergeyle ilgili olarak şehirdeki çeşitli kurumlardan alınan istatistiklerin takip edildiği tek bir bilgi sisteminin eksikliğini çocuklara sunulan hizmetlerin hedeflerini karşılamanın önündeki başlıca engel olarak görülmektedir. Çocukların ve ergenlerin yaşam koşullarını değerlendirmek için Yerel Bilgi Sistemi, yerel yönetimler tarafından tasarlanabilir (Bartlett, 2005). Kurulan bilgi sistemi ile bilginin hızlı bir şekilde paylaşılması, kurumlar arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanmasında, yerel birimler tarafından denetlenmesinde etkili olabilir.

Mevcut bilgilerden yararlanmak; Sistematik, kapsamlı bir sistem ideal olsa da, her zaman uygulanabilir olmayabilir ve hâlihazırda var olan verilerden en yüksek düzeyde yararlanmak önemlidir. Mevcut bilgileri tutarlı, analitik bir şekilde bir araya getirmeye yönelik bu tür çabalar, potansiyel olarak yüksek getirileri olan nispeten düşük maliyetli bir yaklaşımdır. (Bartlett, 2005, s. 24).

Çocukların ve gençlerin bakış açısının araştırılması; Bir dizi örnek, veri toplama çabasının bir parçası olarak gençlerin ve çocukların bakış açısını elde etmeye yönelik belirli girişimler önemlidir (Bartlett, 2005, s. 25). Çocukların ve gençlerin kullanımına uygun bir anket aracı ile yerel koşullara uyarlanarak çocuklara ev koşullarını evdeki güvenlik durumlarını, yerel çevre sağlığı, kendileri için güvenlik tehlikelerini, toplu taşımayı, yerel hizmetleri değerlendirmelerine katkı sunar.

Yerel toplulukları dâhil etme; Bilgi sistemleri genellikle istatistik uzmanlarının uzmanlık alanı olmasına rağmen ve doğruluk ve kesinliğe vurgu yapılması gerekirken; istatistiksel doğruluk ve topluluk katılımı arasında her zaman bir miktar ilişki bulunmaktadır. Veri toplamada, yerel katılım ve bunun sonucunda ortaya çıkan yerel sahiplenme duygusuna vurgu yapılmalıdır (Bartlett, 2005, s. 26).

Çocuk etki değerlendirmeleri; Çocuk etki değerlendirmeleri, çocukların durumunu değerlendirmek için daha genel bilgi toplamadan biraz farklı bir konudur. Belirli bir yerde gerçekleştirilecek faaliyetlerin çocuklar için olası sonuçlarını önceden değerlendirmeye yönelik herhangi bir girişim için kritik öneme sahiptir ve özellikle çocuklarla rutin olarak ilişkilendirilmeyen alanlarda kritik öneme sahiptir (Bartlett, 2005, s. 27).

Çocuklar için bir Eylem Planının geliştirilmesi gerekir; yerel politika ve uygulamalarda çocuk haklarının nasıl güvence altına alındığını incelemek üzere bir komite oluşturulması; çocukların şikayette bulunabilmelerini ve korunma aramalarını sağlayacak yeni yapıların geliştirilmesi; ve eğitim ortamlarını iyileştirmek ve çocukların kendiliğinden etkinliklerinin güvenliğini garanti etmek için topluluk planlamasının yapılması gerekir (Bartlett, 2005, s. 20).

Çocuk ombudsmanı çocuklar ile sürekli temas halinde olarak onların yaşadıklarını, sorunlarının çözüleceğine dair onları güçlü tutmaya çalışmalıdır. Çocukların ihmal ve istismar olaylarının artması nedeniyle çocukların yaşadıkları kötü olayların azaltılması ve ortadan kaldırılması için ülkede çocuk ombudsmanının varlığı önemlidir. Çocuk ombudsmanının doğrudan yaptırım gücü olmamasına karşın toplum tarafından dışlanma ve soyutlanma gibi yaptırımları bakımından çocuk ombudsmanının ülkede aktif olarak çalışması caydırıcı nitelik taşıyacağı kanaatini oluşturmaktadır.

Sonuç

Çocuk, çocukluk, çocuk hizmetleri, çocuk hakları gibi konularda çalışmaların sınırlı olduğundan hareketle bu çalışmada çocuk ve çocukluk konularında yerel yönetimlere yasalar ile verilen görevler ve çocuk dostu bir yerel yönetim birimi oluşturulmasında model oluşturulmak istenmiştir. Genel anlamda Türkiye’de çocuk hakları, çocuklar konusunda yasal alt düzenlemenin yeteri kadar olduğu tespiti yapılmıştır. Ancak aynı durum çocuklar ile ilgili politikaların hayata geçirilmesi konusunda geçerli değildir.

Türkiye’de özellikle son zamanlarda çocuklar ile ilgili yaşanan uygulamalar göz önünde bulundurulursa, ülkenin geleceğe hazırlanmasında en önemli unsur olan çocuklara daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ülkenin kamusal alanda politikalarının tasarlanması sürecinde çocuklara yönelik uygulamada

hayat bulabilecek politikaların da tasarlanması gerekir. Bu çalışmanın odak noktasını oluşturan yerel yönetimlere yasalar ile verilen görev ve sorumlulukların mali imkânlar, hizmet önceliği gibi hususları beklemeden öncelikli ve zorunlu görevleri arasında çocuklara yönelik politikaların üretilmesi yer almalıdır. Yerel yönetimlere verilen bu sorumlulukları yerine getirip getirmediği düzenli olarak takip edilmelidir. Yasal olarak bir yaptırım bulunmalıdır. Çocukların görüşlerini ve ihtiyaçlarını ifade edebilecekleri, yerel otoritelerle paylaşabilecekleri aktif platformlar oluşturulmalıdır. Oluşturulan bu platformlarda alınan kararlar aynı şekilde uygulamaya konulmalıdır. Yoksa alınan kararların hiçbir hükmü olmayacaktır.

Ülkede kamu politikasını üreten bütün kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapılarak çocuk politikaları konusunda alt yapının güçlendirilmesi gerekir. Çocuk konusunda düzenlenen politikaların başarı seviyesi arttıkça çocuk konusunda farkındalık düzeyini oluşturacaktır. Belki de yaşanan yanlış uygulamaların önüne geçilebilecektir. Bir ülkeyi, bir toplumu geleceğe taşıyacak olan çocuklara öncelikli olarak onlara en yakın birimler olan yerel yönetimlerin bu konudaki başarılı uygulamaları ve projeleri ile ülkede çocuklara karşı bakış açısı değişecektir.

KAYNAKÇA

- Aka, V. ve Güngör, F. (2018). Çocuklara Yönelik Yerel Yönetim Uygulamaları: Esenler Belediyesi Örneği. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (17), 187-214
- Almeida, M. A. (2018). Fighting Depopulation in Portugal: Local and Central Government Policies in Times of Crisis. *Portuguese Journal of Social Science*, 17 (3), 289-308
- Arliman S, L. ve Dasapta E. I. (2017). The Role Of Local Governments In Protection Of Children Rights Based On The Law Of Child Protection, *Journal Justisia (FH-Universitas Andalas)*, 22 (1).
- Ateş, H. (2009). Sosyal Belediyecilik, *Çerçeve Dergisi*, Ocak, <https://www.musiad.org.tr/uploads/yayinlar/cerceve-dergileri/pdf/cerceve49.pdf>
- Ateş, B. (2020). Karşılaştırmalı Çocuk Ombudsmanlığı ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi. *Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*.
- Avşar, B. Z. (2012). Ombudsman İyi Yönetilen Türkiye için Kamu Hakemi. *Hayat Yayınları, İstanbul*.
- Aydın, H. ve Gündüz, V. (2010). Çocuk Güvenliğinin Sağlanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: “Taş Atan Çocuklar” Sorunu. *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 468, Eylül
- Bachmann, M. O., M. O'Brien, C. Husbands, Shreeve, A., Jones, N., Watson, J., Reading, R., Thoburn, J., Mugford, M. ve the National Evaluation of Children's Trusts Team. (2008). Integrating children's services in England: national evaluation of children's trusts. , *Child: Care, Health And Development*, 35 (2), 257–265.
- Başaran-Uysal, A. (2015). Çocuk Oyun Alanlarının Geliştirilmesinde Bir Yerel Katılım Deneyimi. *Megaron*, 10(3):423-439.
- Bartlett, S. (2005). Integrating Children's Rights into Municipal Action: A Review of Progress and Lessons Learned. *Children, Youth and Environments*, 15 (2), <https://www.jstor.org/stable/pdf/10.7721/chilyoutenvi.15.2.0018.pdf>
- Baylan, Ö. (1978). Vatandaşın Devlet Yönetimi Hakkındaki Şikayetleri ve Türkiye için İsveç Ombudsman Formülü. *İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığı Yayınları*, No: 12, Ankara.
- Berkün, S. (2019), Çocuk Dostu Kent Yönetimlerinin Çocuklar Tarafından Değerlendirilmesi: Bursa Örneği, *BMIJ*, 7(1): 135-152.
- Demirtaş, H. (2019). Türkiye'de Kamu Politikası Bağlamında Çocuk Hakları ve Çocuk Politikası: Vatandaş Algısı. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*.
- Doğan, K. C. (2023). Francis Fukuyama'da Tarihin Sonu, İdeoloji ve Güven Kavramları: Ombudsman Eksenine Oturtmak. *New Era International Journal Of Interdisciplinary Social Researches*, 8(18), Doi Number: 10.5281/zenodo.7952520
- Doğan, K.C. (2019). Modernizmden Postmodernizme: Kamu Yönetiminde Yönetişim Kuramı Bağlamında Ombudsman Paradigması. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(29): 312-317
- Erbay, E. (2013). Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Türkiye Değerlendirmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2 (1).

- Ergenç, S. ve Aydın, H. (2009). Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğunu Önlemedeki Rolü. *Denetim Dergisi*.
- Genç, Öz. (2016). Çocukların Orta Çağ Avrupa'sındaki Yeri, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1(1), ISSN: 2149-9535.
- Güngör Göksu, G. (2018). Çocuk Dostu Şehirlerin Kurulmasında Çocuklara Duyarlı Bütçelemenin Önemi ve Rolü. *Sayıştay Dergisi*, Sayı:110.
- Johansson, S., Stefansen, K., Bakketeig, E. ve Kaldal, A. (2017). Implementing the Nordic Barnahus Model: Characteristics and Local Adaptions, *İçinde Collaborating Against Child Abuse Exploring the Nordic Barnahus Model*, Edt. Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig ve Anna Kaldal, Palgrave Macmillan, 1-34.
- Johansson, S. (2017). Power Dynamics in Barnahus Collaboration, Palgrave Macmillan (Ed.), *Collaborating Against Child Abuse Exploring the Nordic Barnahus Model* (251-272).
- Karakuş Öztürk, H. (2017). Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler, *Iğdır Üni-versitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 13, 256
- Koşan, B. H. (2011). Norwegian Child Welfare Services: A Successful Program for Protecting and Supporting Vulnerable Children and Parents? *Australian Social Work*, 64 (4), 443-458.
- Magalhaes, M. J. ve Sottomayor, C. (2015). Working Paper on Intervention Against Child Abuse and Neglect in Portugal, *CAN-working-paper_PT-final_BG.pdf* (london-met.ac.uk).
- Mamur Işıkcı, Y. (2017). Yeni Kamu İşletmeciliği Perspektifinden Çocuk Koruma Hizmetlerinin Yeniden Yapılandırılması. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 8 (1).
- Mamur Işıkcı, Y. ve Karatepe, S. (2016). Türkiye’de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7 (1).
- Mamur Işıkcı, Y. ve İnce, D. (2018). Çocuk Haklarının Korunması ve Geliştirilmesinde Örnek Bir Model: Norveç Çocuk Ombudsmanı. *Ankara Barosu Dergisi*, 76, 51-74
- Memiş, L. ve Gülcan, S. (2020). Kentsel Alanda Çocuk ve Çocuk Oyun Alanları: Giresun Merkez İlçe Örneğinde Bir Araştırma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16 (27) , 633-671 . DOI: 10.26466/opus.692731
- Memiş, L. (2020). Yerel Yönetimlerin Çocuğa Yönelik Örgütlenmesi ve Politikaları: Seçilmiş Ülkeler Üzerinden Bir Değerlendirme. *KSBD*, 12 (22), 39-56
- Mutlu, A. (2009). Türkiye’de Çocuk Suçluluğu ve Yerel Yönetimlere Düşen Görevler, *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, 14 (3), 3-8
- Nordfeldt, M. ve Larsson, O. S. (2011). Local welfare in Sweden: Housing, Employment and Child Care. *WILCO_WP2_reports_03_SW* (wilcoproject.eu).
- Nososco (2017). Social Protection in the Nordic Countries: Scope, Expenditure and Financing. *Nordic Social Statistical Committee 63:2017*, <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1148493/FULLTEXT02.pdf>
- Oktay, E. ve Pekküçükşen, Ş. (2017). Çocuk Odaklı Yerel Politikalar ve Parka Hapsedilen Çocukluk. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (40), 309-318.
- Öktem, M. K., Akpınar, İ. E. ve Küçük, H. (2020). Yerel Yönetimlerde Çocuk Katılımı: Kâğıthane Çocuk Meclisi Örneği. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 218-248.
- Özcan, Ö. (2017). Orta Çağ’dan Erken Modern Döneme Çocukluğun Tarihsel Gelişimi, *Çocuk ve Medeniyet Vakfı Dergisi*, 2 (4), 95
- Parlak, B. ve Doğan, K.C. (2015). Kamu Yönetiminde Denetim Karşılaştırmalı Ülke İncelemeleri Bağlamında Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu’nun (Ombudsmanın) Uygulanabilirliği. *Ekin Yayınevi*, Bursa.
- Parlak, B. ve Doğan, K.C. (2021). A Methodological Analysis On The Restructuring Of Social Sciences In The Context Of Ombudsman Paradigm, Liberal Democracy And The Annales School. *International Social Sciences Studies Journal*, 7(76), 40-58
- Riggio, E. (2002). Child Friendly Cities: Good Governance in the Best Interests of the Child. *Environment & Urbanization*, 14 (2), 45-58.

- Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları, Çocuk ve Medeniyet Dergisi, Aralık, s. 49
- Seyyar, A., (2018), Sosyal Siyaset Ekseninde Yerel Özürlüler Politikası: (Özürlü Dostu Yerel Sosyal Politikalar), (http://www.sosyalsiyaset.net/documents/yerel_ozurluler_politikasi.htm Erişim Tarihi 24.09.2021)
- Sipahi, E. B. (2018). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Çocuklara Yönelik Hizmetleri Üzerine Bir Değerlendirme. Ed. Mengi, Ayşegül & İşçioğlu, Deniz. Küreselleşme Sürecinde Yerel Hizmet Yerel Siyaset. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara
- Stoneham, M., Edmunds, M. ve Pollard, C. (2021). Local Governments’ Decade Of Organisational Change To Promote Child Health And Wellbeing: A Western Australian Qualitative Study. Australian and New Zealand Journal of Public Health, 45 (4).
- Toprak, D. ve Şataf, C. (2009). Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 1 (1)
- Topsümer, F., Babacan, E. ve Baytekin, E. P. (2011). Şehir ve Çocuk: Çocuk Dostu Şehir Girişiminin Şehir İmajına Katkısı. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (35), 5-20.
- Tutal, E. (2014). Dünyada ve Türkiye’de Ombudsmanlık. Adalet Yayınevi, Ankara.
- Zengin, E. (2019). Engelli Çocuklara Yönelik Yerel Kamu Politikalarının Yönetişim Anlayışı Çerçevesinde Planlanması. Strategic Public Management Journal, 5 (10), 12-30